

Rendhagyó szenvedő alakok használata az orosz nyelvben

Absztrakt

A tanulmány két, az orosz nyelvben ritkán előforduló szenvedő alakot vesz górcső alá: a folyamatos igeből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakját (pl. *книга читана* [*kniga čitana* 'a könyv olvasva volt'], *письмо писано* [*pis'mo pisano* 'a levél írva volt']), valamint a befejezett szemléletű igéből képzett *-ся* morfémás igei passzívumot (pl. *улица осветилась фонарями* [*ulica osvetilas' fonarjami* 'az utca világossá vált a lámpák által'], *земля освежилась дождём* [*zemlja osvežilas' doždëm* 'a föld felfrissült az esőtől']). A szakirodalom rendkívül csekély figyelmet szentel a szóban forgó alakoknak; a legtöbb nyelvtani mű egyáltalán nem tesz róluk említést, vagy csak annyit jegyez meg róluk, hogy ritkán fordulnak elő. A nyelvoktatásban jellemzően nem esik szó az említett passzív alakokról, annak ellenére, hogy a tanulók szépirodalmi szövegekben, frazeologizmusokban és ikerszavas kapcsolatokban is találkozhatnak ezekkel. Dolgozatom célja rövid betekintést adni e rendhagyó alakok jellemző használatába és aspektuális jelentéseibe az Orosz Nemzeti Korpuszból (НКРЯ) vett statisztikák, példamondatok, továbbá egy kérdőíves felmérés segítségével.

Kulcsszavak: orosz nyelvészet, funkcionális grammatika, passzív, szenvedő, visszaható, igeaspektus, igeszemlélet

1. Bevezető megjegyzések

A jelen tanulmány egy olyan komplex kutatásnak a része, amelynek célja az *igeidő*, az *igemód* és az *igefajta* (másképpen: *igefajta*²) grammatikai kategóriák *igeszemlélettel* való kapcsolatainak vizsgálata az orosz nyelvben (illetve tágabb értelemben véve: a *temporalitás*, a *modalitás* és az „*igefajtajelleg*” funkcionális szemantikai mezők kölcsönhatása az *aspektualitással*).

A szenvedő alakok képzése során kölcsönös kapcsolat figyelhető meg az igefajta és az igeszemlélet elnevezésű grammatikai kategóriák között. Az esetek nagy többségében a befejezett igéből a múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid *(-н/-т [-н/-т])* végű alakját képezzük, l. az (1) és a (2) példákat, míg a folyamatos szemléletűből a *-ся [-sja]* morfémával képzett igei passzívumot hozzuk létre, l. (3) és (4):

- (1) Дом построен.
Dom postro-en.
ház.NOM.SG.M³ épít.PFV-PASS.PST.SG.M
'A ház fel van építve.'

¹ A cikkben szereplő orosz szenvedő alakok/szerkezetek többségének formailag nincs valódi magyar megfelelője. A magyar jelentésük megadásánál arra törekedtem, hogy az eredeti orosz alakokhoz/szerkezetekhez közelítsek, érzékeltetve azok logikáját. Meggyőződésem, hogy ez a fajta megközelítés esetünkben célravezetőbb, mint a magyar jelentések aktív/cselekvő igenemben való közlése – még azzal együtt is, hogy ez az esetek többségében a magyartól idegen megoldásokat eredményez. Kivételt képeztek a cikkben szereplő szépirodalmi példák és frazeologizmusok, amelyeket igyekeztem a magyar irodalmi nyelv normáinak megfelelően lefordítani.

² Az orosz nyelvészetben a *залог* [*zalog*] megnevezéssel jelölt grammatikai kategóriának a magyarban nincs általánosan használt megfelelője. Terminológiai ekvivalensként előfordulnak az *igefajta*, *igefajta*, *igenem*, továbbá a görög *diatézis* és a latin *genus verbi* megnevezések is. Ezenkívül többen egyszerűen az „aktív/passzív szerkezet” vagy „cselekvő/szenvedő forma” szembeállításokkal hivatkoznak erre a grammatikai kategóriára. Ami pedig a *залоговость* [*zalogovost'*] funkcionális szemantikai mező magyar megfelelőjét illeti, arra a Dezső László és Ju. S. Maslov. által szerkesztett szöveggyűjteményben az „igefajtajelleg” kifejezés szerepel (Bondarko 1983: 288). A jelen dolgozatban a *залог* [*zalog*] kategória megfelelőjeként az *igefajta* elnevezést használom.

³ A glosszázás a <http://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php> címen elérhető lipcsei glosszázási szabályokat követi; kivételt képeznek az orosz előjárószavak, amelyek alá praktikus okokból a kontextusnak megfelelő magyar toldalékmorfémák kerültek (pl.: *об этом* [*ob ètom*] 'erről' esetén az *об* előjárószó a *-ról* glosszát kapta, mely a magyar *-ról/-ről* allomorfokat jelöli). A hivatkozott szabálygyűjteményben felsorolt rövidítések mellett a cikkben a következő kiegészítő jelöléseket alkalmazom: PREP – előjárós eset; ADJ_SHORT_FORM – melléknév rövid alakja; POSSESSIVE_PRONOUN – birtokos névmás; PREPOSITION – előjárószó.

- (2) Книга **прочитана**.
 Knig-a pročit-a-n-a.
 könyv.F-NOM.SG olvas.PFV-PASS.PST-SG.F
 'A könyv el van olvasva.'
- (3) Дом **строится**.
 Dom stroit-sja.
 ház.NOM.M.SG épít.IPFV.PRS.3SG-REFL
 'A ház épül.'
- (4) Книга **читается**.
 Knig-a čitaet-sja.
 könyv.F-NOM.SG olvas.IPFV.PRS.3SG-REFL
 'A könyv olvasva van.'

Az orosz nyelv-oktatásban a szenvedő szerkezetek kapcsán rendszerint ezt a két szenvedő formát tárgyalják, miközben az egyéb, ritkábban használt passzív alakokról nem esik szó. A problémakör ilyen jellegű szűkítése módszertani megfontolásból nézve érthető, mivel a tanárnak mindenekelőtt az idegen nyelvben leggyakrabban előforduló szerkezetek magabiztos használatát kell elsajátíttatnia a tanulókkal, és csak ezt követően érdemes kitérni a különböző rendhagyó esetekre.

Véleményem szerint azonban a magas szintű nyelvtudással rendelkező tanulókat (elsősorban az orosz nyelv és irodalom mesterképzéses és a tanári szakos hallgatókat) már célszerű lehet legalább érintőlegesen megismertetni a ritkább szenvedő alakokkal is. Ennek a magyarázata egyszerű: irodalmi szövegekben, illetve néhány állandósult szókapcsolatban, frazeologizmusban és bizonyos ikerszavas kapcsolatokban találkozhatunk nem reguláris (kevésbé „szabályszerű”) passzívumok képzésével is. Ezzel kapcsolatban azt a célt érdemes hangsúlyozni, hogy a tanulók képesek legyenek az említett rendhagyó szenvedő alakok passzív (értsd: „receptív”) szintű elsajátítására, de természetesen nem tűzhető ki követelményként, hogy aktívan használni is tudják azokat.

Az ige szemléletétől függően kétféle olyan képzési eljárás is létezik, amely szembemegy a reguláris derivációval. Az első esetben a folyamatos szemléletű igéből képezzük a múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid (-н/-т [-n/-t] végű) alakját, l. (5) és (6), a másodikban pedig a befejezett igéből a -ся [-sja] morfémás igei passzív formát, l. (7) és (8):

- (5) Книга **читана**.
 Knig-a čita-n-a.
 könyv.F-NOM.SG olvas.IPFV-PASS.PST-SG.F
 'A könyv olvasva volt.'
- (6) Письмо **писано**.
 Pis'm-o pisa-n-o.
 levél.N-NOM.SG ír.IPFV-PASS.PST-SG.N
 'A levél írva volt.'
- (7) Улица **осветилась** фонарями.
 Ulic-a osveti-l-a-s' fonar-jami⁴
 utca.F-NOM.SG világít.PFV-PST-SG.F-REFL lámpa-INS.PL
 'Az utca világossá vált a lámpák által.'
- (8) Земля **освежилась** дождём.
 Zeml-ja osveži-l-a-s' dožd-ëm.
 föld.F-NOM.SG frissít.PFV-PST-SG.F-REFL eső.M-INS.SG
 'A föld felfrissült az esőtől.'

⁴ A morfémahatárok megállapítását illetően a formai alapon történő átírást alkalmazom a fonológiai elvű megközelítés helyett.

Mivel az eddigi szakirodalom nagyon csekély figyelmet szentel mindkét ilyen típusú képzésnek, dolgozatomban célja e rendhagyó alakok jellemző használatának és aspektusjelentéseinek az áttekintése. A bemutatott elemzés alapját részben a cikkben közölt kérdőíves számadatok képezik, amelyek a saját felmérésemből származnak.⁵

2. Folyamatos ige – szenvedő melléknévi igenév

E fejezet alcíme arra utal, hogy a múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid (-н/-т [-n/-t] végű) alakja (a továbbiakban: múlt idejű folyamatos participiális passzívum) ritkábban ugyan, de folyamatos szemléletű igéből is képezhető. Elöljáróban idézek néhány 19–20. századbeli irodalmi példát a vizsgálni kívánt forma használatának szemléltetésére:⁶

- (9) А скоро ваша пьеса будет **играна** на сцене?
(Панаев 1840. Прекрасный человек)
A skoro vaš-a p'es-a bud-et
és hamarosan ön.GEN-SG.F dal.F-NOM.SG van.FUT-3SG
игра-н-a на scen-e?
játszik.IPFV-PASS.PST-SG.F -On színpad.F-PREP
'Hamarosan az ön darabját fogják előadni a színpadon?'
(Panaev 1840. Nagyszerű ember)
- (10) Однажды в Одессе Пушкин был **зван** на какой-то вечер.
(Волконский 1921. О декабристах)
Odnazdy v Odess-e Puškin by-l
egyszer -bAn Odessza.F-PREP Puskin.NOM van-PST.SG.M
zva-n na kakoj-to
hív.IPFV-PASS.PST.M.SG -rA valamilyen.M-ACC
večer
estély.ACC.M
'Egy alkalommal Puskit Odesszában elhívták valamilyen estélyre.'
(Volkonskij 1921. A dekabristákról)
- (11) На суде **читаны** были письма Клавдии Звягиной.
(Горький 1928. Жизнь Клима Самгина Часть 3)
Na sud-e čita-n-y by-l-i
-On bíróság.M-PREP.SG olvas.IPFV-PASS.PST-PL van-PST.M-PL
pis'm-a Klavdi-i Zvjagin-oj
levél-NOM.PL Klaudia.F-GEN Zvjagina.F-GEN
'A bíróságon felolvasták Klaudia Zvjagina leveleit.'
(Gorkij 1953. Klim Szamgin élete. 3. rész).

Következzen a bemutatott, nem reguláris passzív formák használatára két példa az utóbbi évtizedekből:

⁵ Kutatásom részeként két közösségimédia-felületen (<https://www.facebook.com>, <https://www.reddit.com>) kérdőíves felmérést végeztem orosz anyanyelvű beszélők körében 2023. február 10–16. között. Ebben az említett ritkán előforduló passzív alakokat tartalmazó megnyilatkozásokról (amelyeket szépirodalmi mondatok mintájára konstruáltam) kellett eldöntenie az adatközlőknek, hogy elfogadhatónak tekintik-e őket. Válaszadásuk során az „elfogadható”, „nem elfogadható” és a „nem tudom eldönteni” lehetőségek közül kellett választaniuk. A kérdőívet összesen 651-en töltötték ki. A résztvevők életkor szerinti eloszlása: 14–28 évesek: 53,3% (347 fő); 29–44 évesek: 34,9% (227 fő); 45–57 évesek: 8,4% (55 fő); 58 év fölöttiek: 3,2% (21 fő); tartózkodott a választástól: 0,2% (1 fő). Az adatközlők iskolai végzettsége: felsőfokú végzettségű: 65,3% (425 fő), általános középiskolai végzettségű (10–11 osztály): 18,6% (121 fő); középfokú szakvégzettségű (10–11 osztály): 7,9% (51 fő); felső tagozatos (5–9 osztály): 6,9% (45 fő); alsó tagozatos (1–4 osztály): 0,8% (5 fő); tartózkodott a választástól 0,5% (3 fő). A kérdőíves felmérés kérdései és eredményei elérhetők az alábbi címen: https://github.com/balazspalinkas/orosz_rendhagyoszenvedo_alakok
⁶ A példák forrása az Orosz Nemzeti Korpuszban (<https://ruscorpora.ru>) található Főkorpusz (Национальный корпус русского языка; Основной корпус [Nacional'nyj korpus russkogo jazyka; Osnovnoj korpus]).

- (12) Княжеский дом был обширен, **крыт** еловым лубом.

(Иванов 2000. Сердце Пармы)

Knjažesk-ij	dom	by-l	obširen,
fejedelmi.ADJ-NOM.M	ház.NOM.SG.M	van-PST.SG.M	tágas.ADJ_SHORT_FORM.M
kry-t	elov-ym	lub-om	
fed.IPFV-PASS.PST.SG.M	fenyő.ADJ-INS.SG	kéreg-INS.SG	

'A fejedelmi ház tágas volt, fenyőkéreggel volt fedve.'

(Ivanov 2000. Párma szíve)

- (13) Московская почта подтвердила, что письмо **писано** не рукой Панина.

(Измозик 2000. Черный кабинет / «Родина»)

Moskovsk-aja	počt-a	podtverdi-l-a,	čto
moszkvai.ADJ-NOM.F	posta.F-NOM.SG	megegyeztet.PFV-PST-SG.F	hogy
pis'm-o	pisa-n-o	ne	ruk-oj
levél.N-NOM.SG	ír.IPFV-PASS.PST-SG.N	nem	kéz.F-INS.SG

Panina

Panyin.M-GEN

'A moszkvai posta megegyeztetette, hogy a levél nem Panyin kézírása.'

(Izmozik 2000. Fekete iroda / „Rogyina”).

Amint a bevezetőben is utaltam rá, a fenti típusú participiális passzívum használatát illetően csupán kevés információhoz juthatunk a szakirodalomból. Az orosz nyelv akadémiai nyelvtana (Русская грамматика I [Russkaja grammatika I 'Orosz grammatika I'], a továbbiakban: akadémiai grammatika) néhány irodalmi példa kíséretében mindössze annyit jegyez meg, hogy az adott alak ritkán fordul elő (Шведова [Švedova] 1980: 613), továbbá felsorolja, hogy mely folyamatos igékből nem képezhető szenvedő múlt idejű melléknévi igenév (uo. 669). Пупынин [Pupynin] egy, az „igefajtajelleg” és az aspektualitás kapcsolatrendszerét vizsgáló írásában említést tesz erről az alakról, megjegyezve, hogy az általános tényközlő jelentést fejez ki (Пупынин [Pupynin] 1991: 216-217). Egy későbbi dolgozatában némileg bővebben kifejti az erről alkotott nézeteit (Пупынин [Pupynin] 1995: 169–171) – erre a továbbiakban térek majd ki a múlt idejű folyamatos participiális passzívum specifikus aspektusjelentéseinek tárgyalásánál. Pete István a különböző egyetemi tankönyveiben (Pete 1988, 1995, 2005) nem tesz említést a múlt idejű folyamatos participiális passzívumról, mindössze arra mutat rá, hogy a folyamatos igék szenvedő alakjait általában a -ся [-sja] morfémmal, ritkábban jelen idejű szenvedő melléknévi igenevekkel képezzük (Pete 1995: 118). Коломацкий [Kolomackij] az igefajta korpusznyelvészeti tanulmányozása során arra a megállapításra jutott, hogy az általa vizsgált 1814 -н/-т [-n/-t] végű melléknévi igenévvel rendelkező mondatban 91%-ban vannak jelen a befejezett és 9%-ban a folyamatos szemléletű participiumok (2009: 122). A szerző kimutatásához azonban hozzá kell tenni, hogy ebbe az arányba egyaránt beletartoznak a rövid és teljes alakú melléknévi igenevek.

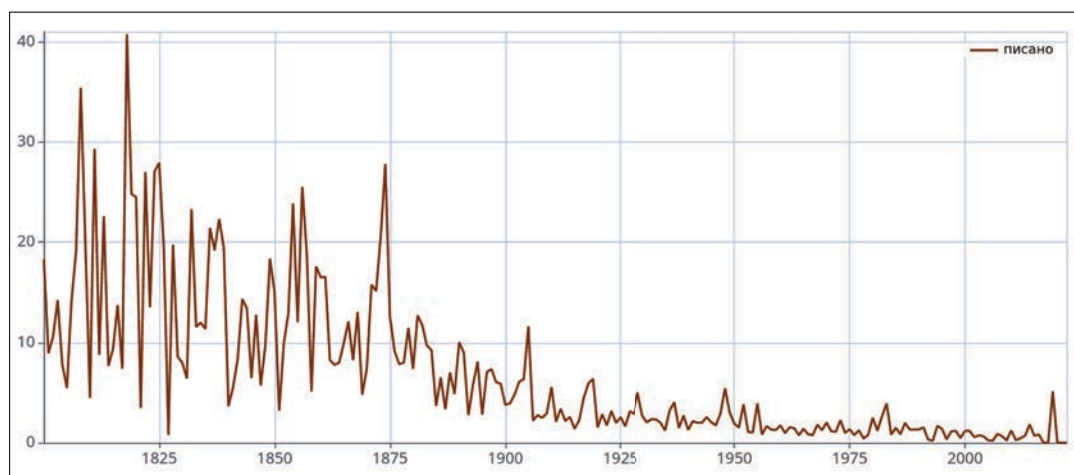
Kutatásomban a *писан/а/о/ы* [*pisan/a/o/y* 'írva/festve volt'], a *читан/а/о/ы* [*čitan/a/o/y* 'olvasva volt'], a *рисован/а/о/ы* [*risovan/a/o/y* 'rajzolva volt'], a *зван/а/о/ы* [*zvan/a/o/y* 'hívva volt / meg volt hívva'], a *крыт/а/о/ы* [*kryt/a/o/y* 'zárt/fedett volt'], a *мыт/а/о/ы* [*myt/a/o/y* 'mosogatva volt'], a *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt'], a *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt'] és az *игран/а/о/ы* [*igran/a/o/y* 'játszva volt'] múlt idejű folyamatos participiális passzív alakokat (összesen 36 tétel) egy-egy aspektuspárral összepárosítva elemeztem. A vizsgálat során az Orosz Nemzeti Korpuszból kinyert példamondatok és statisztikák mellett elsősorban a kérdőíves felmérésből szerzett információkra támaszkodtam.⁷ Az Orosz Nemzeti Korpuszból az általam kinyert, 1800 és 2022 közötti időintervallumra vonatkozó adatok feldolgozása alapján a következő megállapításokat tehetjük:

1) A vizsgált alakok között a múlt idejű folyamatos participiális passzív forma határozottan ritkábban fordul elő, mint a befejezett igéből képzett participiális passzívum: az előbbiek a találatok 8,82%-át tették ki (4299 tétel), míg az utóbbiak a 91,18%-át (44 472 tétel). A különbség aránya igénként változó: amíg például a *крыт/а/о/ы* [*kryt/a/o/y* 'zárt/fedett volt'] (304 találat) és a *покрыт/а/о/ы* [*pokryt/a/o/y* 'le volt zárva / le volt fedve'] (9140 találat) szóalakoknál 30-szoros a különbség, addig a *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt']

⁷ A kérdőív eredményei és az Orosz Nemzeti Korpuszból kinyert statisztikák, diagramok megtekinthetők a következő címen: https://github.com/balazspalinkas/orosz_rendhagyó_szenvedő_alakok.

(137 találat) és a *пострижен* [*postrizen* 'le volt nyírva'] (293 találat) között csupán nagyjából 2-szeres. Egyetlen esetben fordult elő a múlt idejű folyamatos participiális passzív gyakrabban: a *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt'] (27 találat) és a *постирани/а/о/ы* [*postiran/a/o/y* 'ki volt mosva'] (16 találat) öszszevetésében. Természetesen azt is figyelembe kell vennünk, hogy jelen esetben minden folyamatos passzívumhoz csupán egyetlen igekötős befejezett alakot rendeltünk, holott lehetőségünk lenne egyéb prefixumok segítségével (pl. *помыт/а/о/ы* [*pomyt/a/o/y* 'el volt mosogatva'] helyett *вымыт/а/о/ы* [*vumyt/a/o/y* 'el volt mosogatva'] vagy *отмыт/а/о/ы* [*otmyt/a/o/y* 'el volt mosogatva']; illetve *постирани/а/о/ы* [*postiran/a/o/y* 'ki volt mosva'] helyett *выстирани/а/о/ы* [*vystiran/a/o/y* 'ki volt mosva'])) más, kvázi-szónim értelmű befejezett passzívumokat képezni.

2) Megállapítható, hogy összességében csökkenő tendencia rajzolódik ki az általunk vizsgált múlt idejű folyamatos participiális passzív alakok használatában. A csökkenés mértéke változó, ez legerőteljesebben a *писан/а/о/ы* [*pisan/a/o/y* 'írva/festve volt'] és a *читан/а/о/ы* [*čitan/a/o/y* 'olvasva volt'] alakoknál figyelhető meg. Kivételt képez a *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt'] és a *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt'], ezeknél ugyanis nem mutatható ki érdemi csökkenés (mindazonáltal a *стиран/а/о/ы* alakoknál a találatok rendkívül csekély száma – összesen 27 példa – megnehezíti a határozott trendek megállapítását). A csökkenő tendencia egy példaként csatolom a *писано* [*pisano* 'írva/festve volt'] szóalakról készült diagramot, amelynek X tengelyén az éveket, az Y tengelyén pedig az egy millió szóalakra jutó találatok számát láthatjuk (a diagram az Orosz Nemzeti Korpusz weboldalán található график [grafik 'grafikon'] funkció segítségével készült).

1. ábra. А писано [pisano] szóalak előfordulásának változása 1800-tól napjainkig (forrás: Orosz Nemzeti Korpusz)

Az elmondottak alapján jogosan vélhetjük úgy, hogy a múlt idejű folyamatos participiális passzív alakok egy része kiszorulóban van. Feltételezésem szerint ezek helyét fokozatosan átveszi a befejezett igéből képzett participiális passzívum (tehát például a *писан* [*pisan* 'írva/festve volt'] és *читан* [*čitan* 'olvasva volt'] szerepét a *написан* [*napisan* 'le volt írva/festve'] és a *прочитан* [*pročitan* 'el volt olvasva'] veszi át). Feltételezhető továbbá az is, hogy ennek hatására napjainkra a múlt idejű folyamatos participiális passzív alakok stilisztikailag jelöltté váltak; ebbe az irányba mutat az anyanyelvi beszélők visszajelzése is. Ugyanakkor bizonyos alakoknál – mint például a *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt'] és a *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt'] esetében – nem észlelhető, hogy kiveszőben vagy határozottan visszaszorulóban lennének.

Szemléltetésként bemutatok néhány adatot a kérdőíves felmérésemből, amelyek alátámaszthatják a fenti állítást.

- (14) Его портрет (был) **писан** в 1931-ом году.

Ego	портрет	(by-I)	pisa-n
ő.POSSESSIVE_PRONOUN	portré.NOM.SG.M	(van-PST.SG.M)	ír.IPFV-PASS.PST.M.SG
v	1931-om	god-u.	
-bAn	1931-PREP	év.M-PREP.SG	
'A portréja 1981-ben volt festve.'			

- (15) Эта статья (была) **читана** многими ещё в 1998-ом году.
 Èt-a stat'-ja (byl-a) čita-n-a mnog-imi
 ez.NOM.SG.F cikk.F-NOM.SG (van.PST-SG.F) olvas.IPFV-PASS.PST-SG.F sokak-INS
 ešë v 1998-om god-u.
 még -bAn 1998-PREP év.M-PREP.SG
 'Ezt a cikket sokan olvasták még 1998-ban.'

A (14) tesztmondatot az adatközlők 81,4%-a nem elfogadhatónak, 13,7%-a elfogadhatónak értékelte, 4,9%-a pedig nem tudott választ adni. A (15) példát a felmérésben részt vevők 65,4%-a nem elfogadhatónak, 28,4%-a elfogadhatónak ítélte meg, és 6,1%-uk nem tudott dönteni. Mind a *писан* [*pisan* 'írva/festve volt'], mind a *читана* [*čitana* 'olvasva volt'] alakot jelentős számú válaszadó kommentárban archaikusként jelölte meg.

- (16) Эта сцена должна быть **играна** с большим энтузиазмом.
 Èt-a scen-a dolž-na by-t'
 ez-NOM.SG.F jelenet.F-NOM.SG kell-SG.F van-INF
 igra-n-a s bol'sim èntuziazm-om.
 játszik.IPFV-PASS.PST-SG.F -vAl nagy-INS.SG.M átélés.M-INS.SG
 'Ezt a jelenetet nagy lelkesedéssel kell játszani.'

- (17) Он (был) **зван** к Петровым к семи часам вечера.
 On (by-l) zva-n k Petrov-ym
 ő.NOM.M (van-PST.SG.M) hív.IPFV-PASS.PST.M.SG -hOz Petrov-DAT.PL
 k sem-i čas-am večer-a.
 -rA hét-DAT óra-DAT.PL este.M-GEN.SG
 'Este 7 órára volt Petrovékhöz hívva.'

A (16) megnyilatkozást a megkérdezettek döntő többsége (88,2%) elfogadhatatlannak érezte. Figyelemre méltó a (17) mondat, amelyet közel azonos arányban (46,1% nem elfogadható, 39,8% elfogadható, 14,1% nem tudja) véltek helyesnek és helytelennek; azonban a *зван* [*zvan* 'hívva volt / meg volt hívva'] alakot az adatközlők jelentős hányada kommentárban elavultnak ítélte meg.⁸

- (18) А у неё ещё посуда не **мыта**!
 A u neë ešë posud-a ne
 és PREPOSITION.GEN ő.GEN.SG.F még edény.F-NOM.SG nem
 my-t-a!
 mosogat.IPFV-PASS.PST-SG.F
 'Őneki még az edényei nincsenek elmosva!'

A (18) mondatot a résztvevők döntő többsége (90,6%) elfogadhatónak érezte, azonban a *мыта* [*myta* 'mosogatva volt'] alak kapcsán számos kommentelő megjegyezte, hogy az népnyelvi forma, mely elsősorban vidéken, az idősebb generáció köreiben használatos. Ez esetben elképzelhetőnek tűnik, hogy egy még jelenleg használatos, de kiveszőben lévő formáról van szó.

A fentiekkel ellentétben a *стирана* [*stirana* 'mosva volt'], *стрижен* [*strižen* 'nyírva volt'] alakok – a kérdőív eredményei szerint – teljesen természetesnek tűnnek a mai orosz anyanyelvű beszélők számára, ezeknek nincs elavult érzetük.

- (19) А вот эта рубашка явно давно не (была) **стирана**.
 A vot èta rubašk-a javno
 és íme ez-NOM.SG.F ing.F-NOM.SG nyilvánvalóan
 давно ne (by-l-a) stir-an-a.
 régen nem (van-PST-SG.F) mos.IPFV-PASS.PST-SG.F
 'Itt ez az ing nyilvánvalóan régen nem volt mosva.'

⁸Egy adatközlő ennek kapcsán a következő szellemes megjegyzést tette: „Bizonyára elfogadható, de csak nagyon korlátozott kontextusban, a 19. sz. [nyelvhasználat] paródiájaként” (kiegészítés: P. B.); (eredetileg: „Наверное допустимо, но в ограниченном контексте, как пародия на 19-й век” [Наверное допустимо, но в ограниченном контексте, как пародия на 19-й век]).

- (20) Мужчина (был) **стрижен** наголо.
 Mužčina (by-l) striž-en nagolo.
 férfi.NOM.M.SG (van-PST.SG.M) nyír.IPFV-PASS.PST-SG.M kopaszra
 'A férfi kopaszra volt nyírva.'

A (19) és a (20) tesztmondatokat a résztvevők döntő többsége (az előbbinél 91,9%, az utóbbinál 86,9%) elfogadhatónak ítélte meg. A *стрижен* [strižen 'nyírva volt'] és a *пострижен* [postrizen 'le volt nyírva'] alakokat az adatközlők teljesen egyenértékűeknek ítélték meg, mely összhangban áll azzal a már említett ténnyel, hogy a *стрижен* alak használata – a korpuszból kinyert adatok szerint – nem mutat csökkenő tendenciát.

Rátérve a múlt idejű folyamatos participiális passzív alak aspektusjelentéseinek tárgyalására, Пупынин [Pupynin] egy 1995-ben megjelent munkájában megállapította, hogy ennek az alaknak a használatakor az ún. általános tényközlő jelentés (обобщенно-фактическое значение [obobšĕnno-faktičeskoe značenie]) realizálódik, továbbá hozzátette, hogy ez a jelentés itt a cselekvés következtében fellépő állapot kifejezését is magában foglalja (1995: 171). A szerző egyúttal azt is konstataálta, hogy a múlt idejű folyamatos participiális passzívum – ellentétben a folyamatos szemléletű cselekvő igealakokkal – nem alkalmas folyamatok leírására, tehát nincs folyamatjelentése. Ezt azzal bizonyítja, hogy a folyamatos participiális passzív alak nem kapcsolható össze olyan bővítményekkel, amelyek időben elnyújtott, tartós cselekvést, illetve a cselekvés kibontakozását fejezik ki, l. (21) és (22) példákat (1995: 170).

- (21) *В течение двух часов был **читан**.
 *V_tečenie dvuh čas-ov by-l čita-n.
 Keresztül kettő.GEN óra-GEN.PL van-PST.SG.M olvas.IPFV-PASS.PST.M.SG
 *'Két órán keresztül volt olvasva.'
- (22) *Постепенно был **читан**.
 *Postepenno by-l čita-n.
 fokozatosan van-PST.SG.M olvas.IPFV-PASS.PST.SG.M
 *'Fokozatosan volt olvasva.'

Mindezek kapcsán Пупынин [Pupynin] azt is megjegyzi, hogy feltehetőleg éppen a folyamatjelentés megvalósulásának lehetetlensége miatt terjedt el kevésbé a múlt idejű folyamatos participiális passzív alak (1995: 169–171).

A befejezett igéből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakjánál ezzel szemben konkrét tényközlő jelentés vagy az állapot kifejezése kerülhet előtérbe. Ezt kiválóan szemlélteti a következő mondatpár, amelyet Маслов-ра [Maslov] (1987) hivatkozva Падучева [Padučeva] idéz (2010: 243):

- (23) Как только дверь была **открыта**, кошка выбежала на лестницу.
 Kak_tol'ko dver' by-l-a otkry-t-a,
 ahogy ajtó.NOM.SG.F van-PST-SG.F nyit.PFV-PST-SG.F
 koš-ka vybeža-l-a na lestnic-u.
 macska.F-NOM.SG.F kiszalad.PFV-PST-SG.F -bA lépcsőház.F-AKK.SG
 'Ahogy ki lett nyitva az ajtó, a macska kiszaladt a lépcsőházba.'
- (24) Пока дверь была **открыта**, кошка выбежала на лестницу.
 Poka dver' by-l-a otkry-t-a, koš-ka
 amíg ajtó.NOM.SG.F van-PST-SG.F nyit.PFV-PASS.PST-SG.F macska.F-NOM.SG
 vybeža-l-a na lestnic-u.
 kiszalad.PFV-pst-SG.F -bA lépcsőház.F-AKK.SG
 'Amíg az ajtó nyitva volt, a macska kiszaladt a lépcsőházba.'

A (23) példában konkrét tény fejeződik ki, a (24) mondatban pedig állapotjelentés. Amint látható, a befejezett participiális passzívumok az ún. „belső” (specifikus) szemléletjelentéseikben is különbözhetnek.

A folyamatos és a befejezett participiális passzívumok fent felvázolt aspektuális különbségeit figyelembe véve felmerül a kérdés, hogy mégis miért lehet képes az utóbbi forma kiszorítani az előbbi bizonyos szóalakoknál (mint például a *читан*-t [*čitan* 'olvasva volt'], a *прочитан* [*pročitan* 'el volt olvasva'], valamint a *писан*-t [*pisan* 'írva volt'] a *написан* [*napisan* 'le volt írva'])). Ismert, hogy az általános tényközlő jelentés bizonyos kontextusokban közeledhet a konkrét tényközlő jelentéshez, aminek következtében konkurencia alakulhat ki a folyamatos és a befejezett ige (illetve az azokból képzett alakok) között (vö. Jászay 2019: 55). Feltételezhető, hogy a múlt idejű folyamatos participiális passzív alak és a befejezett szemléletű igéből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakja között is egy ilyen jellegű „gyenge” oppozíció alakult ki, a beszélők pedig az idő előrehaladtával valamilyen okból egyre inkább az utóbbi alakot kezdték előnyben részesíteni.

Meg kell említeni ezenkívül, hogy léteznek olyan állandósult szókapcsolatok, amelyekben épp a múlt idejű folyamatos participiális passzív alak használatos. Ilyenek például a következő frazeologizmusok:

(25) Ему закон не **писан**.

Emu	zakon	ne	pisa-n.
ő.DAT.SG.M	törvény.NOM.SG.M	nem	ír.IPFV-PASS.PST.M.SG

'Órá nem vonatkozik a törvény' (szó szerint: nem neki van írva a törvény).

(26) Вилами по воде **писано**.⁹

Vila-mi	po	vod-e	pisa-n-o.
villa-INS.PL	-rA	víz.F-DAT.SG	ír.IPFV-PASS.PST-N.SG

'Még nem lehet tudni/még bizonytalan' (szó szerint: villával a vízre van írva).

A (25)-ben és a (26)-ban olvasható állandósult szókapcsolatok a szótárakban kizárólag folyamatos szemlélettel szerepelnek (Мокиенко [Mokienko] – Никитина [Nikitina] 2007; Фёдоров [Fëdorov] 2008; Тришкин [Triskin] 2013). Szerettem volna kideríteni, hogy mennyire elfogadhatók e frazeologizmusok befejezett participiális passzív alakos változatai az anyanyelvi beszélők számára, ezért belevettem azokat a kérdőívbe:

(27) ?Ему закон не **написан**.

?Emu	zakon	ne	napisa-n.
ő.DAT.SG.M	törvény.NOM.SG.M	nem	ír.PFV-PASS.PST.M.SG

'Órá nem vonatkozik a törvény.'

(28) ?Вилами по воде **написано**.

?Vila-mi	po	vode	napisa-no.
villa-INS.PL	-rA	víz.F-DAT.SG	ír.PFV-PASS.PST-N.SG

'Még nem lehet tudni/még bizonytalan.'

Érdekes, hogy míg a (27) mondatot a résztvevők döntő többsége (84%) nem tartotta elfogadhatónak, addig a (28) megnyilatkozást jelentősen kevesebben, csupán az adatközlők 63,1% kifogásolta. Ismert, hogy az orosz frazeologizmusok többsége folyamatos és befejezett igével egyaránt használható (pl. *чесать языком* – *почесать языком* [*česat' jazykom* – *počesat' jazykom* 'járatja a száját / koptatja a nyelvét']; *сойти с ума* – *сойти с ума* [*shodit' s uma* – *sojti s uma* 'megbolondulni']) (Tatár 1992: 213). Kisebbségben vannak azok az állandósult szókapcsolatok, amelyek kizárólag egyetlen igeszemléletben használhatók (pl. *держат язык за зубами* [*deržat' jazyk za zubami* 'hallgatni'] (uo. 203) vagy *не ударить лицом в грязь* [*ne udarit' licom v grjaz'* 'állja a sarat / nem marad szégyenben'] (uo.: 205). Ezt figyelembe véve elképzelhetőnek tűnik, hogy elindult egy folyamat, amely végső soron a (26) és (28) változatok párhuzamos használatát fogja eredményezni.

Egy másik sajátos formája a múlt idejű folyamatos participiális passzívumok előfordulásának, amikor ellentétes szemléletű szenvedő alakokat ikerszavas kapcsolatban használunk: *читан-перечитан* [*čitan-perečitan* 'rengetegszer el lett olvasva'], *писан-переписан* [*pisan-perepisan* 'rengetegszer le lett írva'], *смотрен-пересмотрен* [*smotren-peresmotren* 'rengetegszer meg lett nézve'], *игран-переигран* [*igran-pereigran* 'rengetegszer el lett játszva']. Ez a fajta használati mód mentes az archaizmus jegyeitől, a jelen-

⁹ A jelen frazeologizmus *на [na]* előjárószóval is előfordul: *Вилами на воде писано* [*Vilami na vode pisanó*].

kor orosz beszédében is természetesnek tűnik, amikor a cselekvés múltban való sokszori megtörténtének jelentése kap hangsúlyt. Néhány példa a használatukra:

- (29) В научных трудах об этом **писано-переписано**.

V	naučny-h	trud-ah	ob	eto-m
-ban	tudományos-PREP.PL	munka-PREP.PL	-ról	ez-PREP.SG
pisa-n-o		perepisa-n-o.		
ír.IPFV-PASS.PST-SG.N		átír.PFV-REFL.PST-SG.N		

'A tudományos művekben számtalanszor írtak erről.'

- (30) Сейчас пишу в Ницце – город, о котором столько **читано-перечитано** (Копелев 1983. Дневник).

Sejčas	pi-šu	v	Nicc-e	gorod,	o
most	ír-PRS.1SG	-ban	Nizza.F-PREP	város.NOM.M	-ról
kotor-om	stol'ko	čita-n-o		perečitano.	
amely-PREP.SG.M	annyi	olvas.IPFV-PASS.PST-SG.N		újraolvas.PFV-PASS.PST.N.SG	

'Most Nizzából írok – íme, itt a város, amelyről annyit olvastam.'

(Kopelev 1983. Napló)

3. Befejezett ige – -ся végű igei passzívum

A befejezett igéből képzett, többnyire múlt időben használt¹⁰ -ся [-sja] végű igei passzív alakok tárgyalása (a továbbiakban: múlt idejű befejezett igei passzívum) előtt érdemes röviden kitérnünk az igefajtatípusok osztályozására. E problémát illetően nincs teljes egyetértés a nyelvészek körében. Pete István (1995: 113) bemutatja, hogy milyen változatos elképzelések léteznek az igefajtatípusok rendszerezésére: egyes irányzatok képviselői két-három, mások négy vagy még több igefajtat különböztetnek meg (maga Pete eleinte hat [1988: 100], később pedig hét [1995: 113, 2005: 84–85] igefajtat sorol fel a visszaható ige különböző szemantikai altípusait is beleértve). A jelen tanulmány az akadémiai grammatikában ismertetett kategorizálást követi, de témánk szempontjából relevánsnak tartjuk bemutatni a 20. század meghatározó orosz nyelvészének, Виноградов-*nak* [Vinogradov] a felosztását is.

Виноградов [Vinogradov] (2001: 510) – Шахматов [Šahmatov] (1927) elképzelését követve – három alapvető igefajtat különböztetett meg: cselekvőt, szenvedőt és visszahatót.¹¹ Mindazonáltal a -ся [-sja] végű igék szemantikai csoportosítása során a szerző által megnevezésre kerülnek olyan osztályok, amelyek a szenvedő és visszaható alakok jegyeit egyaránt magukon hordozzák, és ezáltal egyfajta átmenetet képezhetnek a kettő között (Виноградов [Vinogradov] 2001: 513–514). Ilyennek tekinthetők egyrészt az ún. *mediális* (értsd: közbülső; *средне-возвратный* [credne-vozvratnyj])¹² jelentésű igék (pl. *возвращаться* [vozvršat'sja 'visszatérni'], *останавливаться* [ostanavlivat'sja 'megállni'], *отправляться* [otpravljat'sja 'elindulni'], *отодвинуться* [otodvinut'sja 'elmozdulni'], *шататься* [šatat'sja 'tántorogni'], *подняться* [podnjat'sja 'felmenni/felkelni'] stb.), amelyeknél a grammatikai alany fizikai állapotában, helyzetében valamilyen változás lép fel. Ezzel együtt ez a csoport – ellentétben a ténylegesen visszaható igékkel – alig vagy egyáltalán nem rendelkezik azzal a jelentéstartalommal, hogy a grammatikai alany magára mint logikai tárgyra irányítaná a cselekvést (uo. 512–513). Másrészt szintén átmeneti kategóriának tekinthetők az ún. *szenvedő-visszaható* (*страдательно-возвратное* [stradatel'no-vozvratnoe]) jelentésű igék, amelyek a kontextusuktól függően elsősorban szenvedő vagy visszaható tartalmat fejeznek ki. Шахматов [Šahmatov] (1952: 96) ezt a következő példák segítségével illusztrálja:

- (31) Поезд **останавливается** сигналом стрелочника.

Poezd	ostanavlivaet-sja	signal-om
vonat.NOM.SG.M	megállít.IPFV.PRS.3SG-REFL	jelzés.M-INS.SG
streločnik-a.		
váltóőr.M-GEN.SG		

'A vonat megáll a váltóőr jelzésére.'

¹⁰ A szóban forgó képzésmód ritkábban ugyan, de jövő időben is előfordulhat, pl. *По прогнозу метеосводки около полудня небо затянется тучами* [Po prognozu meteosvodki okolo poludnja nebo zatjanetsja tučami 'Az időjárás-előrejelzés szerint dél körül (borús) felhők fogják beborítani az eget'].

¹¹ Ugyanezt a modellt követi az öt kiadást megért (1968–1990), magyarországi egyetemi nyelvtankönyv is, a *Курс современного русского языка* [Kurs sovremennogo russkogo jazyka 'A mai orosz nyelv kurzusa'] (Bolla–Páll–Papp 1968: 392–393).

¹² A *mediális* jelentésű igék elméletének történeti áttekintését l. Orosz (2001: 61–70).

(32)	Поезд останавливается опытной рукою машиниста.	
	Poezd	ostanavlivaet-sja
	vonat.NOM.SG.M	megállít.IPFV.PRS.3SG-REFL
	ruko-ju	mašinist-a.
	kéz.F-INS.SG	mozdonyvezető.M-GEN.SG
	'A vonat megáll a mozdonyvezető tapasztalt keze által.'	
(33)	Поезд останавливается .	
	Poezd	ostanavlivaetsja.
	vonat.NOM.SG.M	megállít.IPFV.PRS.3SG-REFL
	'A vonat megáll.'	

Míg a (31)-ben és a (32)-ben szereplő igék szenvedő igefajtájúnak tekinthetők, addig a (33) esetén – amennyiben nincs implikálva a cselekvést végző logikai alany – visszaható (illetve a fent felvázolt csoportosítás szerint: mediális) igefajtáról beszélhetünk.

Az általunk vizsgált múlt idejű befejezett igei passzívum kapcsán Виноградов [Vinogradov] (2001: 514) azt jegyzi meg, hogy ezek az alakok szenvedő helyett rendszerint mediális/közbülső jelentést fejeznek ki, amelyre a következő példát hozza:

- (34a) Улица **осветилась** фонарями.
 Ulic-a osveti-l-a-s' fonar-jami.
 utca.F-NOM.SG világít.PFV-PST-SG.F-REFL lámpa-INS.PL
 'Az utca világossá vált a lámpák által.'

A mediális igék fent felvázolt szemantikai jegyeit tekintve a szerzőnek ez a megállapítása nehezen érthetőnek tűnhet. Véleményem szerint ezt az állítást azzal az értelmezéssel lehet megindokolni, miszerint ennél a megnyilatkozásnál a beszélő úgy tekint a lámpákra, mintha azok az utca részét képeznék, és nem külső, cselekvést végző logikai alanyt lát bennük (másképpen fogalmazva: a mondat némileg azt az érzetet kelti, mintha maga az utca lenne a cselekvő ágens). Ezzel szemben az első ránézésre nagyon hasonló (34b)-t Виноградов [Vinogradov] szinte elfogadhatatlannak értékeli („почти невозможно” [počti nevozmožno ‘majdnem lehetetlen’]) (2001: 514).

- (34b) Комната **осветилась** лампой.
 Komnat-a osveti-l-a-s' lamp-øj.
 szoba.F-NOM.SG világít.PFV-PST-SG.F-REFL lámpa.F-INS.SG
 'A szoba világossá vált a lámpa által.'

A fenti ellentmondás tisztázására megkértem a kérdőív kitöltőit, hogy döntsék el, lehetséges-e az említett két mondat. A (34a) 70%-ban *elfogadható*, 21%-ban *elfogadhatatlan*, 9%-ban *nem tudom*, míg az (34b) 63,6%-ban *elfogadható*, 25%-ban *nem elfogadható* és 11%-ban *nem tudom* minősítést kapott. Amint látható, az értékelésbeli különbség csekély volt, ami némileg ellentmond Виноградов [Vinogradov] megállapításának. Véleményem szerint e két mondat közötti különbségek feltárása további vizsgálódást igényelne. E problémakörhöz kapcsolódóan érdemesnek tartom közölni az egyik válaszadó kommentárját: „Az első változat [(34a)] elfogadható a szépirodalomban, amikor ki kell emelni a megvilágított utca esztétikumát. A második változat [(34b)] nem felel meg, mert hétköznapiasan hangzik. Helyesebb így: *Комната осветилась светом лампы* [*Komnata osvetilas' svetom lampy* 'a szoba világossá vált a lámpa fénye által']”¹³ (kiegészítés: P. B.).

Az akadémiai grammatika – Виноградов-tól [Vinogradov] eltérően – csupán két alapvető igefajtát különböztet meg: cselekvőt és szenvedőt (Шведова [Švedova] 1980: 611–612, §1455). A visszaható igéket két csoportra osztja (uo. 612, §1456): *szenvedő jelentéssel rendelkező* (uo. 614, §1461) és *nem rendelkező*

¹³ Eredeti kommentár: „Первый вариант допустим в художественной литературе, когда нужно подчеркнуть эстетику освещённой улицы. Второй звучит по-бытовому, а потому не подходит. Правильнее так: *Комната осветилась светом лампы*” [Pervyj variant dopustim v hudožestvennoj literature, kogda nužno podčerknut' èstetiku osvešénnoj ulicy. Vtoroj zvučit po-bytovomu, a potomu ne podhodit. Pravit'nee tak: *Komnata osveticilas' svetom lampy*].

(tehát *cselekvő*) alakokra (uo. 615, §1468), megjegyezve, hogy a *cselekvő* jelentéssel bíró visszaható igéknél az eszközhatározós eset soha nem vonatkoztatható a logikai alanyra (Шведова [Švedova] 1980: 615, §1468). Ez összhangban van Бондарко [Bondarko] azon állításával, miszerint egy szerkezetet akkor tekinthetünk szenvedőnek, ha bővítményként potenciálisan megvalósítható az eszközhatározós esetben (a továbbiakban: eszközeset) lévő logikai alany (2017: 276). Amennyiben ez nem lehetséges, akkor *cselekvő* igéről beszélünk. Ezt az elvet hatékonyan szemléltetik a következő példák:

(35a) Ключи **най**дены.

Ključ-i najd-en-y.
kulcs-NOM.PL talál.PFV-PASS.PST-PL
'A kulcsok meg lettek találva.'

(35b) Ключи **най**дены мной.

Ključ-i najd-en-y mnoj.
kulcs-NOM.PL talál.PFV-PASS.PST-PL én.INS
'A kulcsok meg lettek találva általam.'

(36a) Ключи **наш**лись.

Ključ-i naš-l-i-s'.
kulcs-NOM.PL talál.PFV-PST-PL-REFL
'A kulcsok meg lettek találva.'

(36b) *Ключи **наш**лись мной.

*Ključ-i naš-l-i-s' mnoj.
kulcs-NOM.PL talál.PFV-PST-PL-REFL én.INS
'A kulcsok meg lettek találva általam.'

Amint látható, a (35a) megnyilatkozást lehetséges kiegészíteni eszközesetben lévő logikai alannal, l. (35b); ezzel szemben a (36a) kiegészítése elfogadhatatlan megnyilatkozást eredményez, l. (36b). Következésképpen az előbbinél szenvedő igéről, az utóbbinál pedig *cselekvő* jelentéssel rendelkező visszaható igéről beszélhetünk.

Az akadémiai grammatika nem részletezi a múlt idejű befejezett igei passzív alak használatát, csupán érintőlegesen jegyzi meg, hogy a befejezett igéből képzett *-ся [-sja]* végű ige ritkán fordul elő (Шведова [Švedova] 1980: 614). Ремчукова [Remčukova] szerint habár *-ся [-sja]* végű alakot döntő többségben a folyamatos szemléletű igék vesznek fel, az élőbeszédben potenciálisan előfordulhatnak az alábbihoz hasonló mondatok: *Сегодня от Саши письмо получилось* [Segodnja ot Saši pis'mo polučilos' 'A mai nap levél érkezett Szásától'] (amelyen egy elektronikus üzenetről szóló, beszélt nyelvi megnyilatkozás értendő). A szerző kiemeli, hogy a potenciális *-ся [-sja]* végű alaknak kevésbé van szenvedő jellege, mint a befejezett szemléletű igéből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakjának, amelyet Норман [Norman] (1972)-t idézve a „passzivitás etalonjának” tekint (Ремчукова [Remčukova] 2011: 20–21). Pete István szerint a múlt idejű befejezett igei passzívum az esetek döntő többségében akkor fordul elő, amikor a logikai alany és tárgy szerepében egyaránt élettelen dolgok szerepelnek (Pete 1995: 120). Megjegyzi továbbá, hogy sokszor természeti jelenségek leírására használják (vö. Pete 1996: 306). Állítása valóban alátámasztható irodalmi szövegpéldákkal:

(37) К тому же ударили заморозки, и пруд **покрылся** льдом.

(Kio 1995–1999. Иллюзии без иллюзий)

K_tomu_že udari-l-i zamorozk-i, i prud
ráadásul üt.PFV-PST-PL fagy.NOM-PL és tó.NOM.SG.M
pokry-l-sja l'd-om.
beborít.PFV-PST.SG.M-REFL jég.M-INS.SG
'Ráadásul a fagy is beütött, és a tavat beborította a jég.'
(Kio 1995–1999. Illúziók illúziók nélkül)

- (38) Квартира **наполнилась** тяжёлым водочным запахом.

(Муравьева 1994. Мещанин во дворянстве)

Kvartir-a	napolni-l-a-s'	tjažěl-ym
lakás.F-NOM.SG	betölt.PFV-PST-SG.F-REFL	súlyos.ADJ-INS.SG.M

vodočn-ym	zapah-om.
-----------	-----------

vodka.ADJ-INS.SG.M	szag.M-INS.SG.M
--------------------	-----------------

'A lakást erős vodkaszag töltötte be.'

(Murav'eva 1994. Úrhatnám polgár)

Pete István fenti megfigyeléseit érdemesnek tartom annyival kiegészíteni, hogy a szemantikai tárgy szerepét élőlényeket jelölő főnevek és személyes névmások is képesek felvenni. A következő mondatban például a *mi* személyes névmás tölti be a szemantikai tárgy funkcióját:

- (39) Насмотрелись, набрались впечатлений, **освежились** морской водой и **нагрелись** южным солнцем. (Амитров 1953. Дневник)

Nasmotre-l-i-s'	nabra-l-i-s'
kigyönyörködni.PFV-PST-PL-REFL	sokat_gyűjteni.PFV-PST-PL-REFL

vpečatleni-j,	osveži-l-i-s'
tapasztalat-GEN.PL	frissít.PFV-PST-F.SG-REFL

morsk-oj	vod-oj	i	nağre-l-i-s'
tenger.ADJ-INS.SG.F	víz.F-INS.SG	és	felmelegít.PFV-PST-F.SG-REFL

južn-ym	solnce-m.
---------	-----------

déli.ADJ-INS.SG	nap.N-INS.SG
-----------------	--------------

'Kigyönyörködtük magunkat, élményeket gyűjtöttünk, felfrissültünk a tenger vizétől és felmelegedtünk a déli napsütéstől.'

(O. V. Amitrov 1953. Napló)

Bizonyos esetekben a befejezett igékből egyaránt lehetséges múlt idejű befejezett igei passzívumot és a múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakját képezni:

- (40a) Земля **освежилась** дождём.

Zeml-ja	osveži-l-a-s'	dožd-ëm.
föld.F-NOM.SG	frissít.PFV-PST-SG.F-REFL	eső.M-SG.INS

'A föld felfrissült az esőtől.'

- (40b) Земля **освежена** дождём.

Zeml-ja	osvež-en-a	dožd-ëm.
föld.F-NOM.SG	frissít-PFV.PASS.PST-SG.F	eső.M-SG.INS

'A föld fel van frissülve az esőtől.'

A fenti példákban a két alak jelentése igen közel áll egymáshoz, a közöttük lévő árnyalatbeli különbség aspektuális jellegű. Az igei passzívum (40a) esetében *konkrét tényközlő jelentés* valósul meg, amelyben a beszélő magára az eseményre helyezi a hangsúlyt; ilyenkor a cselekvés következtében létrejövő (és a beszéd pillanatában fennálló) új állapot jelentősége háttérbe szorul. Ezzel szemben a participiális passzívumnál (40b) *állapotjelentés*¹⁴ fejeződik ki, tehát a nyomaték az állapot fennállásán van. Természetesen a befejezett igékből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakja más kontextusban rendelkezhet konkrét tényközlő jelentéssel, amint azt a (23)-nál láttuk. Érdekes Pete István megjegyzése, aki a két alak összehasonlításánál (a már említett természeti jelenségek kontextusában) az igei passzívumnak *folyamatot kifejező jelentést* tulajdonít (Pete 1995: 120), azzal indokolva, hogy olyan természeti jelenség folyamatát jelöli, amely nemrég, mintegy a beszélő „szeme láttára” játszódott le. Vö. a következő mondatokat (Pete 1996: 306):

¹⁴ Az orosz nyelvészetben ebben a kontextusban az ún. *statális jelentés* (статальное значение [statal noe značenie]) terminust használják.

(41a) Тучи **затянули** небо.

Tuč-i	zatjanu-l-i	neb-o.
esőfelhő-NOM.PL	beborít.PFV-PST-PL	égbolt.N-ACC.SG
'Az esőfelhők beborították az eget.'		

(41b) Небо **затянулось** тучами.

Neb-o	zatjanu-l-o-s'	tuča-mi.
égbolt.N-NOM.SG	beborít.PFV-PST-N-REFL	esőfelhő-INS.PL
'Az ég beborult a felhők által.'		

(41c) Небо **затянута** тучами.

Nebo	zatjanu-t-o	tuča-mi.
égbolt.N-NOM.SG	beborít.PFV-PASS.PST-N	esőfelhő-INS.PL
'Az ég be van borulva az esőfelhők által.'		

A szerzővel egyet lehet érteni abban, hogy a befejezett ige képes jelölni egy korábban már lezárt folyamatot,¹⁵ meglátásom szerint itt azonban a cselekvés végpontjának elérése aktualizálódik, így az esemény folyamatjelentésként való konceptualizálása nem tekinthető életszerűnek.

Érdemes megjegyezni, hogy bizonyos esetekben – morfológiai vagy fonoesztétikai okok miatt – éppen a befejezett szemléletű tárgyas igékből képzett múlt idejű melléknévi igenév rövid alakja az, amely kevésbé használatos, illetve nem tekinthető normatívnak, ellentétben a múlt idejű befejezett igei paszszívummal. Ilyenek például a rokon értelmű *почувствовать* [*počuvstvovat'* '(meg)érez'] és *ощутить* [*ošutit'* '(meg)érez'] igék, amelyekből a *почувствоваться* [*počuvstvovat'sja* 'érezhetővé válik / érződik / érezhető'] és az *ощутиться* [*ošutit'sja* 'érezhetővé válik / érződik'] szavak képezhetők, azonban a *почувствован/а/о/ы* [*počuvstvovan/a/o/y* 'éreződött / érezhető volt'] és az *ощущён/а/о/ы* [*ošušen/a/o/y* 'éreződött / érezhető volt'] mint potenciálisan levezethető alakok használata a normativitás figyelembevételével kétséges. Ezt az is megerősíteni látszik, hogy Зализняк [Zaliznjak] grammatikai szótárában (Зализняк [Zaliznjak] 1977) az említett formák nincsenek feltüntetve. Mindazonáltal szükséges megemlíteni, hogy az *ощущён/а/о/ы*-ra 3, míg a *почувствован/а/о/ы*-ra 61 példát találtam a korpuszban, továbbá a kérdőívben szereplő (42) példát az adatközlők 28%, míg a (43) megnyilatkozást a válaszadók 34%-a találta elfogadhatónak. A felmérés tükrében elképzelhető, hogy az említett alakok idővel normatívvá válnak.

(42) ?Тогда была **ощущена** нехватка полезных ископаемых.

?Togda by-l-a	ošuš-en-a	nehvatk-a	polezn-yh_iskopaem-yh.
akkor van-PST-SG.F	érez-PFV.PASS.PST-F	hiány.F-NOM.SG	nyersanyag-GEN.PL
'Akkor érezhető volt / érződött a nyersanyagok hiánya.'			

(43) ?Следы экономического кризиса (были) **ощущены** всеми.

?Sled-y	èkonomičesk-ogo	krizis-a	(by-l-i)
nyom-NOM.PL	gazdasági.ADJ-GEN.SG.M	válság.M-GEN.SG	(van-PST-PL)
ošuš-en-y	vse-mi.		
érez-PFV.PASS.PST-PL	mindenki-INS.PL		
'A gazdasági válság nyomait mindenki (meg)érezte. / A gazdasági válság nyomai mindenki által érezhetők voltak.'			

Említést érdemel továbbá, hogy a *почувствоваться* [*počuvstvovat'sja* 'érezhetővé válik / érződik / érezhető'] és az *ощутиться* [*ošutit'sja* 'érezhetővé válik / érződik'] igék rendkívül ritkán fordulnak elő olyan háromtagú szenvedő szerkezetekben, amelyekben az eszközesetű logikai alany is realizálódik.

¹⁵ Vö. Рассудова [Rassudova] mondataival: *самолет исчез, уходя все дальше и дальше за облака* [*samolet isčez, uhodja vse dal'se i dal'se za oblaka* 'a repülő eltűnt, egyre távolabb és távolabb kerülve a felhők mögé'] (Рассудова [Rassudova] 1982: 7), *звук постепенно затих* [*zvuk postepenno zatih* 'a hang fokozatosan elhalt'] (uo. 9).

4. Összegzés

A passzív alakok képzésénél korreláció jelentkezik az igefajta és az igeszemplélet nyelvtani kategóriák között. A befejezett szemléletű igéből alapvetően a múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakját képezzük (pl. *билет куплен* [*bilet kuplen* 'a jegy meg van véve'], *статья напечатана* [*stat'ja napečatana* 'a cikk ki van nyomtatva']), a folyamatos szemléletű igéből pedig a *-ся* [*-sja*] végű igei passzívumot (pl. *задания проверяются* [*zadanija proverjajutsja* 'a feladatok ellenőrizve vannak'], *проблема изучается* [*problema izučaetsja* 'a probléma tanulmányozva van']).

A nyelvi valóság azonban a passzív alakok képzése szempontjából aszimmetriát mutat, ami abban nyilvánul meg, hogy bizonyos esetekben ellentétes irányú képzésmód is előfordul. A jelen dolgozat ezeket az orosz nyelvben szórványosan használt, illetve viszonylag ritkán előforduló szenvedő alakokat vizsgálta: a folyamatos igéből képzett múlt idejű szenvedő melléknévi igenév rövid alakját (pl. *домик крыт соломой* [*domik kryt solomoj* 'a házikó szalmával volt fedve'], *рубашка стирана* [*rubaska stirana* 'az ing mosva volt']), illetve a befejezett igéből képzett *-ся* [*-sja*] végű igei passzívumot (pl. *улица осветилась фонарями* [*ulica osvetilas' fonarjami* 'az utca világossá vált a lámpák által'], *земля освежилась дождём* [*zemlja osvežilas doždëm* 'a föld felfrissült az esőtől']).

Az orosz nyelvészeti munkák csupán minimális információval szolgálnak ezekről az alakokról. A téma kidolgozatlansága arra ösztönzött, hogy megpróbáljak mélyebb betekintést nyerni az említett formák jellemző használatába és aspektuális jelentéseibe az Orosz Nemzeti Korpuszból (НКРЯ [NKRJa]) vett statisztikák, példamondatok segítségével, továbbá orosz anyanyelvű beszélőktől származó kérdőíves adatok feldolgozásával.

A fent említett passzív alakok szépirodalmi szövegekben, frazeologizmusokban és ikerszavas kapcsolatokban egyaránt előfordulnak, ezért indokoltnak tartom megismertetni velük a magasabb szintű nyelvtudással rendelkező tanulókat. A cél az, hogy a diákok képesek legyenek felismerni a szóban forgó rendhagyó passzívumokat, de használatuk természetesen nem lehet elvárás.

Az általam vizsgált *писан/а/о/ы* [*pisan/a/o/y* 'írva/festve volt'], *читан/а/о/ы* [*čitan/a/o/y* 'olvasva volt'], *рисован/а/о/ы* [*risovan/a/o/y* 'rajzolva volt'], *зван/а/о/ы* [*zvan/a/o/y* 'hívva volt / meg volt hívva'], *крыт/а/о/ы* [*kryt/a/o/y* 'zárt/fedett volt'], *мыт/а/о/ы* [*myt/a/o/y* 'mosogatva volt'], *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt'], *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt'] és *игран/а/о/ы* [*igran/a/o/y* 'játszva volt'] melléknévi igenévi alakok többségének használata 1800-tól napjainkig folyamatosan csökkenő tendenciát mutat (kivétel a *стрижен/а/о/ы* [*strižen/a/o/y* 'nyírva volt'] és a *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt']), és jelentősen ritkábban fordul elő, mint a befejezett igealakú megfelelője (kivétel: *стиран/а/о/ы* [*stiran/a/o/y* 'mosva volt']). A példák azt mutatják, hogy egyes múlt idejű folyamatos participiális passzív alakok kiszorulóban vannak, és helyüket fokozatosan átveszi a befejezett igéből képzett participiális passzívum (pl.: *писан/а/о/ы* [*pisan/a/o/y* 'írva/festve volt'] → *написан/а/о/ы* [*napisan/a/o/y* 'le volt írva/festve'], *читан/а/о/ы* [*čitan/a/o/y* 'olvasva volt'] → *прочитан/а/о/ы* [*pročitan/a/o/y* 'el lett olvasva']). E szóalakok egy részére jellemző a stilisztikai jelöltség, használatuk archaikus érzetet kelt. A kérdőív válaszadóinak többsége például a *писан/а/о/ы* [*pisan/a/o/y* 'írva/festve volt'], a *читан/а/о/ы* [*čitan/a/o/y* 'olvasva volt'], a *зван/а/о/ы* [*zvan/a/o/y* 'hívva volt / meg volt hívva'] alakokat egyértelműen elavultnak ítélte meg. Ugyanakkor a folyamatos participiális passzív alak néhány idiomatikus frázisban (pl. *закон ему не писан* [*zakon emu ne pisan* 'óra nem vonatkozik a törvény']; *вилами по воде писано* [*vilami po vode pisano* 'még nem lehet tudni / még bizonytalan']) és ikerszavas kapcsolatban (*читан-перечитан* [*čitan-perečitan* 'rengetegszer el lett olvasva'], *писан-переписан* [*pisan-perepisan* 'rengetegszer le lett írva']) is előfordul. E szenvedő alak kizárólag általános tényközlő aspektus-jelentéssel bír, ellentétben a befejezett szemléletű igei megfelelőjével, amelyben konkrét tényközlő vagy állapotjelentés realizálódhat.

A befejezett szemléletű igéből képzett *-ся* [*-sja*] morfémas igei passzív szerkezetekben legtöbbször életelen tárgyak töltik be a logikai alany és a logikai tárgy szerepét, és sokszor természeti jelenségek leírása jelenik meg bennük (pl. *Небо затянулось тучами* [*nebo zatjanulos tučami* 'Az ég beborult a felhők által']). Ezen igei passzívum múlt idejű alakjának használatakor konkrét tényközlő aspektuális jelentés valósul meg – ebben az esetben a cselekvés eredménye a beszéd pillanatában is fennáll. Az itt említett grammatikai alak nemcsak a passzivitás jegyeit viseli magán, hanem a visszaható jelentés egy bizonyos típusának a sajátosságait is. Mindazonáltal az osztályozást tekintve a logikai alany jelenléte (eszközhatározós

eset) a passzív szerkezet mellett szól. A befejezett szemléletű tárgyas igék egy részéből képzett múlt idejű melléknévi igenév rövid alakja nem tekinthető normatívnak, ellentétben a múlt idejű befejezett igei passzívummal. Erre példák a *почувствовать* [*počuvstvovat'* '(meg)érez'] és az *ощутить* [*ošutit'* '(meg)érez'] igék, amelyekből képezhető a *почувствоваться* [*počuvstvovat'sja* 'érezhetővé válik / érződik / érezhető'] és az *ощутиться* [*ošutit'sja* 'érezhetővé válik / érződik'] alak; míg a *почувствован/а/о/ы* [*počuvstvovan/a/o/y* 'éreződött / érezhető volt'] és az *ощущён/а/о/ы* [*ošušēn/a/o/y* 'éreződött / érezhető volt'] szavak használata a nyelvi normától való eltérésnek minősül.

Források

- Pálinkás Balázs 2023. *Oroszrendhagyó szenvedő alakok: kérdőíves kutatás*. https://github.com/balazspalinkas/orosz_rendhagyo_szenvedo_alakok (Utolsó letöltés: 2024. 04. 14.)
- Амитров, Олег Владимирович [Amitrov, Oleg Vladimirovič] 1953. *Дневник* [Napló]. <https://corpus.prozhito.org/notes?diaryTypes=%5B1%5D> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 14.)
- Волконский, Сергей Михайлович [Volkonskij, Sergej Mihajlovič] 1921. *О декабристах* [A dekabristákról]. Петербург: Начала
- Горький, Максим [Gor'kij, Maksim] 1928. *Жизнь Клима Самгина*. Часть 3 [Klim Szamgin élete. 3. rész]. *Максим Горький. Собрание сочинений в 30 томах. Том 21*. Москва: ГИХЛ,
- Зализняк, Андрей Анатольевич [Zaliznjak, Andrej Anatol'evič] 1977. *Грамматический словарь русского языка. Словоизменение: около 100000 слов* [Orosz nyelvtani szótár. Ragozás: körülbelül 100000 szó]. Москва: Русский язык.
- Иванов, Алексей Викторович [Ivanov, Aleksej Viktorovič] 2000. *Сердце пармы* [Párma szíve]. Москва: Пальмира,
- Измозик, Владлен Семёнович [Izmozik, Vladlen Semënovič] 2000. *Черный кабинет* [Fekete iroda]. *Родина* 10.
- Ирина Муравьева [Irina Murav'eva] 1994. *Мещанин во дворянстве* [Úrhatnám polgár].
- Кио, Игорь Эмильевич [Kio, Igor' Ėmil'evič] 1999. *Иллюзии без иллюзий* [Illúziók illúziók nélkül]. Москва: Вагриус.
- Копелев, Лев Зиновьевич. [Kopelev, Lev Zinov'evič] 1983. *Дневник* [Napló]. <https://corpus.prozhito.org/notes?diaries=%5B541%5D&diaryTypes=%5B1%5D> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 14.)
- Мокиенко, Валерий Михайлович – Никитина, Татьяна Геннадьевна [Mokienko, Valerij Mihajlovič – Nikitina, Tat'jana Gennad'evna] 2007. *Большой словарь русских поговорок* [Orosz szólások nagyszótára]. Москва: Олма Медиа Групп.
- Национальный корпус русского языка; Основной корпус [Orosz Nyelv Nemzeti Korpusza; Főkorpusz]. <https://ruscorpora.ru> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 14.)
- Панаев, Иван Иванович [Panaev, Ivan Ivanovič] 1840. *Прекрасный человек* [Nagyszerű ember]. *Избранная проза*. Москва: Правда.
- Тришин, Виталий Николаевич [Trišin, Vitalij Nikolaevič]. *Словарь синонимов ASIS* [ASIS szinonima szótár]. <http://rus-yaz.niv.ru/doc/synonyms-trishin/index.htm> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 14)
- Фёдоров, Александр Ильич [Fëdorov, Aleksandr Il'ič] 2008. *Фразеологический словарь русского литературного языка* [Az orosz irodalmi nyelv frazeológiai szótára]. Москва: Астрель, АСТ.

Irodalomjegyzék

- Bondarko, Aleksandr Vlagyimirovics 1979. A funkcionális szemantikai kategóriák: az aspektualitás Dezső László – Maszlov, Jurij Szergejevics (szerk.): *Orosz és szovjet általános nyelvészet. Szöveggyűjtemény.* Budapest: Tankönyvkiadó. 281-293
- Jászay László 2019. *Az orosz igeszemlélet oktatásának nyelvészeti alapjai.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Pete István 1995. *Az orosz nyelv alaktana 2.* Szeged: Pete István.
- Pete, István 1996. Review: Handbuch der russischen Gegenwartssprache by Herbert Mulisch. *Russian Linguistics* 20(2–3): 299–309. <https://www.jstor.org/stable/40160496> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 14.)
- Болла, Калман – Палл, Эрн – Папп, Ференц [Bolla Kálmán – Páll Erna – Papp Ferenc] 1968. *Курс современного русского языка* [A mai orosz nyelv kurzusa]. Под редакцией Ференца Паппа. Будапешт: Танкёньвкиадо (Budapest: Tankönyvkiadó).
- Бондарко, Александр Владимирович [Bondarko, Aleksandr Vladimirovič] 2017. *Глагольные категории в системе функциональной грамматики* [Igei kategóriák a funkcionális grammatika rendszerében]. Москва: Языки славянских культур.
- Виноградов, Виктор Владимирович [Vinogradov, Viktor Vladimirovič] *Русский язык: Грамматическое учение о слове* [Orosz nyelv: Grammatikai tanítás a szóról]. Под редакцией Галины Александровны Золотовой. 4-е изд. Москва: Русский язык.
- Коломацкий, Дмитрий Игоревич [Kolomackij, Dmitrij Igorevič] 2009. *Дистрибуция русских пассивных форм: корпусное исследование* [Az orosz szenvedő alakok megoszlása: korpuszalapú kutatás]. (Disszertáció, kézirat.) Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. <https://iling-ran.ru/kolomatsky/thesis.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 16.)
- Маслов, Юрий Сергеевич [Maslov, Jurij Sergeevič] 1987. Перфектность [Perfektivitás]. *Теория функциональной грамматики.* Под редакцией А.В.Бондарко. Ленинград: Наука.
- Мокиенко, Валерий Михайлович – Никитина, Татьяна Геннадьевна [Mokienko, Valerij Mihajlovič – Nikitina, Tat'jana Gennad'evna] 2007. *Большой словарь русских поговорок* [Orosz szólások nagyszótára]. Москва: Олма Медиа Групп.
- Норман, Борис Юстинович [Norman, Boris Justinovič] 1972. *Переходность, залог, возвратность (на материале болгарского и других славянских языков)* [Tárgyasság, igefajta, visszaható jelleg a bolgár és más szláv nyelvek anyaga alapján]. Минск: БГУ.
- Орос, Арпад [Orosz, Árpád] 2001. К вопросу о медиальном залоге в русском языке [A mediális igefajtáról az orosz nyelvben]. *Вестник Филиала Государственного института русского языка имени А. С. Пушкина* 15. 61–70.
- Падучева, Елена Викторовна [Padučeva, Elena Viktorovna] 2010. Событийное и статальное значение глаголов совершенного вида в русском языке [Az esemény- és statális jelentése a befejezett szemléletű igéknek az orosz nyelvben]. *Проблемы грамматики и типологии. Сборник статей памяти В.П.Недялкова.* Москва: Знак. 240–252.
- Пете, Иштван [Pete, István] 1988. *Морфология русского языка в сопоставлении с венгерским* [Az orosz nyelv morfológiája a magyar nyelv tükrében]. Будапешт: Танкёньвкиадо (Budapest: Tankönyvkiadó).
- Пете, Иштван [Pete, István] 2005. *Морфология русского языка. 5-е издание: исправленное, дополненное* [Az orosz nyelv morfológiája. 5. kiadás: javított, bővített]. Szeged: Szláv Intézet.
- Пупынин, Юрий Алексеевич [Pupynin, Jurij Alekseevič] 1991. Активность/пассивность в связи с другими функционально-семантическими полями [Az igefajta kapcsolata más funkcionális szemantikai mezőkkel]. *Теория функциональной грамматики: Персональность. Залоговость.* Санкт-Петербург: Наука. 211–239.
- Пупынин, Юрий Алексеевич [Pupynin, Jurij Alekseevič] 1995. Взаимные связи грамматических категорий вида и залога в русском языке [Az igeszemlélet és az igefajta grammatikai kategóriák kölcsönös kapcsolata az orosz nyelvben]. *Семантика и структура славянского вида I.* Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP. 159–174.

- Рассудова, Ольга Петровна [Rassudova, Ol'ga Petrovna] 1982. *Употребление видов глагола в современном русском языке* [Az ige szemlélet használata a modern orosz nyelvben]. Москва: Русский язык.
- Ремчукова, Елена Николаевна [Remčukova, Elena Nikolaevna] 2011. *Креативный потенциал русской грамматики* [Az orosz nyelv kreatív potenciálja]. Москва: УРСС.
- Шахматов, Алексей Александрович [Šahmatov, Aleksej Aleksandrovič] 1927. *Синтаксис русского языка. Вып. 2. Учение о частях речи* [Az orosz nyelv mondattana. 2. kiadás. Tanítás a szófajokról]. Ленинград: Академии Наук СССР.
- Шахматов, Алексей Александрович [Šahmatov, Aleksej Aleksandrovič] 1952. А. А. Шахматов. *Из трудов А. А. Шахматова по современному русскому языку: учение о частях речи* [A. A. Šahmatov válogatott munkái a modern orosz nyelvről: Tanítás a szófajokról]. Москва: Гос. учебно-педагог. изд-во.
- Шведова, Наталия Юльевна [Švedova, Natalija Jul'evna] 1980. *Русская грамматика. Том I* [Orosz grammatika. I. kötet]. Москва: Наука.
- Татар, Бела [Tatár, Béla] 1992. *Фразеология современного русского языка*. Будапешт: Танкёньвкиадо (Budapest: Tankönyvkiadó).

Pálinkás Balázs
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Nyelvtudományi Doktori Iskola
palinkas.balazs1@gmail.com